

system, a racialized and gendered labor system the ILO designed" (p.160 en 164), een sloganeske evaluatie die onvoldoende wordt ondersteund door haar onderzoek. Integendeel, in haar relaas blijkt dat de IAB, een tripartite orgaan met vertegenwoordigers van de sociale partners, gevoelig was voor het risico dat vluchtelingen-arbeidsmigratie vormde voor arbeidsbescherming (p. 112). Meer nuance in de beoordeling van de aangereikte oplossingen had hier op zijn plaats geweest.

Dat het moeilijk was een oplossing te vinden voor deze humanitaire crises blijkt vooral bij de Armeense vluchtelingen die in een wereld met strikte gender normen de kwetsbare vluchtelingen bij uitstek waren. Zelfs tien jaar na de genocide vluchtten nog Armeense vrouwen uit de hen toen opgedrongen samenlevingsverbanden. Gezien hun lijden niet internationaal werd erkend kregen ze bij hun nieuwe start geen financiële compensatie. De auteur illustreert deze uitdaging treffend met haar evocatie van twee door de Volkenbond gefinancierde opvanghuizen. Deze microstudie van een huis in Constantinopel en in Aleppo, waar samen tienduizend vrouwen en kinderen hun Armeense leven heropstartten biedt een blik in de realiteit van deze vrouwen, maar vooral van de toenmalige hulpverlening. Dit boek biedt een uitstekend overzicht van de globale elite rond Fridtjof Nansen en het humanitarisme die ze in de jaren twintig uitdroegen.

Frank Caestecker, Universiteit Gent

Antia Wiersma, *Hartstochtelijk, partijloos, feministe. Dr. W.H. Posthumus-van der Goot (1897-1989)* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2025). 313 pp. ISBN 9789464551846.

DOI: <https://doi.org/10.52024/xxg12n03>

Voor biografieën over vrouwen was 2025 een rijk jaar. Om een niet volledige greep uit het aanbod te doen: er verschenen boeken over uiteenlopende personen als Wilhelmina Drucker, Maria Moltzer, Renate Dorresteyn en Marie du Saar. Ook Dr. W.H. Posthumus-van der Goot (1897-1989) kreeg een serieuze biografie van de hand van Antia Wiersma. Deze biografie werd als proefschrift, met als promotor Mineke Bosch, verdedigd op 18 september 2025 in Groningen.

Wilhelmina Hendrika (Lilian) van der Goot werd in 1897 in Pretoria geboren in een welgesteld Nederlands gezin dat zich in

1905 in Nederlands-Indië vestigde. Haar vader bekleedde daar een leidinggevende functie bij de PTT. Haar jeugd in Batavia was zoals voor zovele kinderen van de koloniale elite plezierig en zorgeloos. Ze groeide er op als een enigszins opstandig pubermeisje dat zich leek voor te bereiden op het gebruikelijke perspectief van huwelijk en gezin. Met de middelbare school wilde het niet vlotten. Lilian van der Goot kwam in 1915 met haar moeder terug naar Europa en zette haar opleiding voort in Montreux. In deze periode liepen twee successievelijke verlovings niet uit op een huwelijk wat mogelijk mede aan de basis heeft gelegen van haar beslissing om toch te gaan studeren. Zij studeerde economie aan de Nederlandsche Handels Hoogeschool in Rotterdam van 1920 tot 1926. Tijdens haar studie kreeg zij een relatie met de zeventien jaar oudere professor N.W. Posthumus die op dat moment getrouwd was en met zijn vrouw twee kinderen had. Posthumus stimuleerde Van der Goot zich verder te ontwikkelen in de wetenschap. Van der Goot promoveerde in 1930 op de dissertatie *De besteding van het inkomen: het index-cijfer van de kosten van het levensonderhoud*. In 1931 trouwden van der Goot en Posthumus. Van dan af stelde ze zich in Nederland consequent voor als dr. W.H. Posthumus-van der Goot.

In 1934 raakte zij betrokken bij de vrouwenbeweging die zich keerde tegen de regeringsplannen om betaalde arbeid van gehuwde vrouwen te verbieden. Met haar wetenschappelijke kwalificaties werd zij een gevraagd spreekster op manifestaties tegen deze plannen. Van dit jaar af tot haar dood in 1989 was Posthumus-van der Goot actief betrokken bij diverse organisaties en acties in de vrouwenbeweging. Haar houding in het feminisme werd sterk beïnvloed door ideeën van de Amerikaanse Jungiaan Esther Harding (1888-1971).

Van 1936 tot 1951 verzorgde Posthumus-van der Goot voor de AVRO diverse radiorubrieken voor de vrouw. In 1935 was zij met Johanna Naber en Rosa Manus een van de oprichters van het Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging, nu Atria Kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis. Zij was betrokken bij diverse vrouwenorganisaties, zoals het Jongeren Werk Comité (JWC) en het Comité tot Verdediging van de Vrijheid van Arbeid voor de Vrouw (CVVAV). Dit comité was mede opgericht door de Vereniging voor Vrouwen met een Academische Opleiding (VVAO) waarvan Marie Anne Tellegen eind 1934 voorzitter werd. In het bestuur van de Amsterdamse afdeling van de CVVAV ontmoette Posthumus-van der Goot Jane de Jongh. Met haar ontstond gedurende de Tweede Wereldoorlog een conflict rond de oprichting van de Unie voor Vrouwelijke Vrijwilligers.

De Iongh en Tellegen behoorden vanaf toen tot de permanente vijanden van Posthumus-van der Goot. Vooral Tellegen, die na de bevrijding een sterke positie had als verzetsheld en chef van het Kabinet der Koningin, zat haar bij bijna elke stap dwars. Na 1945 richtte Posthumus-van der Goot zich op het oprichten van een Huishoudraad. Hier kon ze haar kennis als wetenschappelijk econoom en statisticus inzetten. Zij benadrukte het belang van de vrouw als actieve economische actor. De Huishoudraad kwam er, maar, stelt Wiersma, Tellegen ging met de veren strijken. In de jaren na de oorlog ontpopte Posthumus-van der Goot zich ook als belangrijk historicus. Ten eerste als schrijver en redacteur van *Van moeder op dochter* en ten tweede als actief bestuurslid van het IAV dat mede door haar na de roof van de collecties door de Nazi's weer oprabbelde. Vanaf de jaren zestig was ze in toenemende mate actief in de vrouwenvredesbeweging.

Het hoofdthema van Wiersma in deze biografie is de vraag naar de 'identiteitsperformance' van Posthumus-van der Goot. Concreet gaat dit over welke rol ze waarom in welke situatie aannam. Ze benadrukte in verschillende situaties verschillende aspecten van haar identiteit. Belangrijk is die van de 'pionier': ze was de eerste vrouw die in Nederland in de economie promoveerde. Haar wetenschappelijke kwalificatie was sowieso een punt dat ze zo nodig naar voren bracht. Uiteraard wordt haar gender geregeld ingezet terwijl het tegelijkertijd vaak de klip is waar ze omheen moest zeilen om haar doelen in het conservatieve Nederland te bereiken.

Wiersma leidt de lezer door een woud van organisaties en acties waar Posthumus-van der Goot de initiator van was of bij betrokken was. Wat opvalt is haar grote creativiteit en doorzettingsvermogen. Ook valt op dat zij geregeld tamelijk eigengereid opereerde wat mede de weerstand van de feministes met wie zij moest samenwerken verklaart. Ook haar door Harding geïnspireerde opvattingen over het feminisme '[stonden] te ver af van de toenmalige feministische opvattingen in Nederland om geaccepteerd of zelfs maar begrepen te worden.' (p. 151).

Het oplevende feminisme na 1967 hanteerde de termen 'eerste en tweede golf'. Tussen deze golven opereerde de generatie feministes van Posthumus-van der Goot. In de veelvuldig afgenomen interviews aan het eind van haar leven construeerde zij een eigen beeld van haar bijdrage aan de vrouwenemancipatie. Hier benadrukte ze wederom de ideeën van Harding over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Zij presenteerde zich als 'vrouwelijke feministe'. De feministes die haar interviewden in deze periode zagen genderverschillen veel meer als sociale (en niet als

psychologische) constructies. Zij kozen de kiesrechtfeministes als hun grote voorbeeld: de eerste golf, zij waren de tweede. Uit Posthumus-Van der Goots brede scala van activiteiten werd vooral haar betrokkenheid bij de acties tegen wettelijke beperkingen op vrouwenarbeid in de jaren dertig en haar rol bij het IAV uitgelicht. Deze biografie is een waardevolle studie die een groot, relatief onbekend gebied in kaart brengt. Hoeveel het begrip 'identiteitsperformance' daarbij toevoegt aan de historische kennis is betrekkelijk. Maar de persoon van Posthumus-van der Goot is hier overtuigend voor het voetlicht gebracht.

Huub Sanders, Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Dries Lyna, Kim Lempereur en Joris Martens, *Vergeten verhalen. Slavernij in de koloniale ketens van 's Hertogenbosch* (Nijmegen: Radboud University Press, 2025). 228 pp. ISBN 978 94 6515 1571. DOI: <https://doi.org/10.54195/XUVN9127>.

DOI: <https://doi.org/10.52024/pkdnm506>

Een jaar lang deden drie historici onderzoek naar het slavernijverleden van de hoofdstad van Noord-Brabant. Dat was broodnodig, want lang heerste het idee dat Brabant zelf een soort kolonie was, als wingewest van de Hollanders, en dus eerder onderdrukt werd dan onderdrukker was. Het stadsbestuur gaf de opdracht voor dit onderzoek en was vooral geïnteresseerd in zijn voorgangers. In het onderzoek lag de focus daarom op hoe stadsbestuurders direct betrokken waren bij slavernij tussen 1629, toen 's-Hertogenbosch in handen van de Nederlandse Republiek viel, en het einde van de negentiende eeuw. De historici slagen erin om het blikveld te verruimen en daarbij aandacht te hebben voor bijvoorbeeld handelsbelangen, de levens in de koloniën en de aanwezigheid van mensen van kleur in de stad. Dit doen zij aan de hand van verschillende microgeschiedenissen, waarin enkele levens uitgelicht worden en als voorbeeld dienen voor de bredere verbanden. Aan de hand van inleidende teksten en kaderteksten schetsen de auteurs de context van zowel de Bossche als koloniale geschiedenis waarin de levens zich afspeelden. Het resultaat is een rijk geïllustreerd en zeer toegankelijk geschreven boek. In zeven hoofdstukken komen verschillende vormen van koloniale betrekkingen aan het licht en blijkt dat het koloniale verleden veel verder strekte dan de Nederlandse kustprovincies.